

Asia: VN/22704/2021

Lausuntopyyntö työryhmän luonnoksesta kansalliseksi ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmaksi 2030 (KISS2030)

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotettu kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma 2030 tasapainoinen, eli onko kaikki tarvittavat näkökohdat huomioitu?

Suunnitelmassa on tunnistettu tärkeitä toimenpiteitä ja sopeutumisen kannalta keskeiset osa-alueet on pääasiassa katettu. Lisäksi heijastevaikutusten mukaan tuominen korostaa ilmastokriisin ja luontokadon globaalia luonnetta. Sopeutumisen kytkeminen kansallisen tason strategiseen suunnitteluun, turvallisuuteen ja varautumiseen on erityisen tärkeää, jotta asiaan suhtaudutaan hallinnossa riittävällä vakavuudella.

Ilmaston kuumenemiseen sopeutumisen tärkeys on noussut esiin erityisesti menneenä kesänä, jolloin kuumuuden haitat Euroopan energiajärjestelmälle, taloudelle ja ihmisten terveydelle olivat vakavia. Riittävä sopeutuminen on välttämätöntä, jotta oikeudenmukaisuus voi toteutua.

Luonnonsuojeluliiton mielestä keskeisiä parannuskohteita sopeutumissuunnitelmassa ovat luonnon merkityksen korostaminen sopeutumistoimissa ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kattavampi käsittely (sisältäen kansainvälisen ilmasto- ja monimuotoisuusrahoituksen, muuttoliikkeen sekä työhön ja toimeentuloon liittyvät muutokset kotimaassa). Myös ilmatoriskien ja sopeutumistoimien (-tai toimimattomuuden) kustannukset tulee huomioida osana oikeudenmukaisuutta vaikutusten ketjuuntuvan luonteen vuoksi.

2. Tarkemmat huomiot luvusta 'Havaitut muutokset, vaikutusskenaariot ja riskit' (Luku 2.2)

Luvussa olisi hyvä huomioida ilmaston kuumenemisen kiihdyttävän luontokatoa ja toisinpäin, mikä vaikuttaa merkittävästi myös hillintätoimien onnistumiseen. Luontokadon kiihtyminen on keskeinen haavoittuvuuteen ja riskien realisoitumiseen vaikuttava tekijä (mm. IPCC-IPBES 2021, IPCC 6AR

2022), jolla on seurannaisvaikutuksia hyvinvointiin ja turvallisuuteen sekä kotimaassa että rajoja ylittävinä vaikutuksina. Haavoittuvuuden osalta on tärkeä huomioida erityisesti pohjoinen luonto, sen elinkeinot ja kulttuurit. Arktinen alue lämpenee tieteellisen tutkimustiedon mukaan noin neljä kertaa nopeammin kuin maapallo keskimäärin ja tämä asettaa haasteita sopeutumiselle ja sen oikeudenmukaiselle toteutumiselle. (ks. <https://www.nature.com/articles/s43247-022-00498-3>)

Keskeinen ongelma luvussa on, että sopeutumista tarkastellaan liian lyhytjänteisesti, jolloin pidemmän aikavälin riskeihin ei varauduta riittävästi. Esimerkiksi näkemys siitä, että kuumeneminen hyödyttää metsätaloutta on kyseenalainen. Suunnitelmassa tulisi varautua paremmin metsätaloudenmuutoksiin, kuten puulajiston muutoksiin ja tarpeeseen vahvistaa metsien suojelua ja ennallistamista.

Ilmaston kuumenemisen ja sopeutumispolitiikan vaikutuksia sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen olisi syytä tarkastella kattavammin, sillä ne vaikuttavat oleellisesti haavoittuvien ryhmien ja alueiden sopeutumiskyvyn muodostumiseen. Sopeutumissuunnitelmalla koordinoidaan useiden hallinnonalojen toimintaa ilmastonmuutoksen sopeutumiseksi ja sillä on siten merkittävää yhteiskunnallista vaikutusta

3. Tarkemmat huomionne suunnitelman visiosta ja päämääristä (Luvut 2.3 ja 2.4)

Ilmastokriisin eteneminen edellyttää entistä määrätietoisempia toimia muutokseen sopeutumiseksi ja luonnon sekä tulevien sukupolvien hyvinvoinnin varmistamiseksi. On hyvä, että ilmastokriisin moninaiset vaikutukset ja keskinäisriippuvuudet on tunnistettu, on tärkeä että myös Suomi siirtyy kohti entistä strategisempaa sopeutumista.

Ilmastonmuutoksen sopeutumisen kannalta keskeistä on luonnon monimuotoisuuden säilymisen varmistaminen -tämä on keskeistä myös suunnitelman vision toteutumisen kannalta, sillä monet hyvinvointiamme ja turvallisuuttamme tukevat tekijät ovat riippuvaisia vakaasta ja elinvoimaisesta elinympäristöstä, sen lajistosta ja lähiluonnosta. Keskeinen kysymys on, tukevatko valitut toimenpiteet sekä muut valtion suunnitelmat ja strategiat luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Jyväskylän yliopiston tekemän analyysin mukaan tällä hetkellä strategiat ovat keskenään ristiriitaisia.

Ks. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/83309/URN_NBN_fi_jyu-202209224649.pdf?sequence=1&isAllowed=y

4. Näkemyksenne teemasta 'Kansallisen tason strateginen suunnittelu ja ennakointi' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Tavoitteet ovat monipuoliset ja erityisesti sopeutumisen integroiminen laaja-alaisesti eri ministeriöiden työhön on kiitettävää. Sopeutumisen resurssoinnin kohdalla on tärkeää tunnistaa eri

hallinnonalojen toimissa, ja erityisesti maan- ja luonnonvarojen käytössä, mahdollisia ristiriitoja muiden toimenpiteiden, tukien ja lupien kohdalla, jotka saattavat heikentää ympäristönsuojelua ja siten lisätä haavoittuvuutta ja alttiutta ilmastoriskeille sekä ilmastonmuutoksen haitallisille vaikutuksille. Ristiriidat lisäävät tarvetta sopeutumiseen käytettäville julkisille varoille, aiheuttavat vahinkoja maanomistajille ja luonnon virkistyskäytölle. Sopeutumisen kannalta ristiriidat tulisi avata ja esittää toimenpiteitä, jotta olemassa olevia käytäntöjä voidaan muuttaa tarvittavissa määrin. Esimerkiksi nykyiset metsätalouden tuet eivät ole linjassa luonnon monimuotoisuuden suojelun kanssa.

5. Näkemyksenne teemasta 'Kokonaisturvallisuus ja yleinen huoltovarmuustyö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Luonnonvarojen kestävä käyttö ja puhtaan ja turvallisen ympäristön vahvistaminen ovat keskeisiä peruspilareja, joilla tuemme resilienssiä muuttuvassa ilmastossa. Tämä on keskeistä myös yhteiskunnan luottamukselle ja kriisinkestävyydelle.

Tällä hetkellä luonnonvarojen käyttö ei kuitenkaan ole Suomessa kestävää. Ylikulutamme luonnonvaroja niin, että suomalaisten ylikulutuspäivä on jo maaliskuussa. Jos kaikki maailman ihmiset kuluttaisivat kuten suomalaiset, tarvitsisimme kolmen ja puolen maapallon luonnonvarat. Suomen luonto köyhtyy kaiken aikaa ja hiilinielut ovat romahtaneet.

Suunnitelmassa ei toistaiseksi tunnisteta näiden riskien yhteyksiä huoltovarmuudelle, pitkäjänteiselle sopeutumiselle tai esitetä toimenpiteitä kokonaiskestävyyden vahvistamiseksi. Esimerkiksi globaalin luontokadon eteneminen on keskeinen huoltovarmuutta ja kokonaisturvallisuutta heikentävä tekijä, joka tulisi jatkossa huomioida toimenpiteeseen 3.2 liittyvän huoltovarmuuden tavoitteiden uudistusprosessin aikana ja jonka vuoksi toimia tarvitaan kiireellisesti sekä kansallisesti että kansainvälisesti ilmastorahoituksen kautta.

6. Näkemyksenne teemasta 'Ruoka- ja ravitsemusturva' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Teeman ruoka- ja ravitsemusturva osalta huolena on jo valmistuneiden suunnitelmien (MISU) heikkous, ilmastoruokaohjelman valmistelun pysähtyminen ja toimenpiteiden vaikuttavuus. Niin sopeutumisen kuin hillinnänkin kannalta keskeistä olisi kasviperäisen kulutuksen ja tuotannon edistäminen sen vaatimien pienempien tuotantopanosten ja pienempien ilmasto- ja ympäristövaikutusten vuoksi.

7. Näkemyksenne teemasta 'Infrastrukturi ja rakennettu ympäristö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Rakennetun ympäristön kohdalla on tärkeää minimoida haitallinen maankäytön muutos ja erityisesti arvokkaiden metsä- ja viheralueiden säästäminen osana kaavoitusta, sillä ne tuottavat lukuisia monihyötyjä sopeutumiseen (mm. lämpösaarekeilmiön lieventäminen, miellyttävä mikroilmasto, tuulisuuden säätely ja ilman puhtaus, hulevesien hallinta ja imeytys, lähiluonnon monimuotoisuus ja terveys/hyvinvointi). Hallituksen valmisteleva maankäytön muutosmaksu onkin tervetullut, mutta yksin todennäköisesti riittämätön toimi hillitsemään metsäkatoa.

Rakennetun ympäristön suunnittelussa on edistettävä luontopohjaisten ratkaisujen käyttöönottoa/hyödyntämistä. Lisäksi on tärkeä turvata elinympäristöjen välisiä yhteyksiä ja lajien siirtymäreittejä -näille on hyvä asettaa suuntaa antavat arvot, joiden noudattaminen on helppoa.

8. Näkemyksenne teemasta 'Kuivuusriskien hallinta, luonnonvarojen käyttö ja hoito, luonnon monimuotoisuus ja luontopohjaiset ratkaisut' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Sopeutumistoimien suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota luonnon ekosysteemien (maaperä, metsät, vesistöt, suot) tilan parantamiseen sekä vältettävä haitallisia ympäristövaikutuksia. Monilla sopeutumistoimilla on myös hyödyllisiä synergioita ilmastokriisin hillintään. Metsien käytössä jatkuva kasvatus, sekapuustoisuus sekä pidemmät kiertoajat edistävät metsien ja maaperän terveyttä sekä monimuotoisuutta. Lisäksi on tärkeä ennallistaa ja suojella erilaisia luontotyyppisiä, kuten suot, kosteikot, korvet, rämeet ja pyrittävä irti haitallisesta ojituksesta sekä tarpeettomasta maan muokkauksesta vesistöjen lähellä. Metsien kasvun osalta on huomioitava että esim. tuhkalannoitus voi häiritä maaperän ravinteiden tasapainoa ja aiheuttaa haitallisia vesistöhuuhtoumia sateisuuden lisääntyessä ilmaston kuumenemisen myötä. Lisäksi metsien käytössä on monimuotoisuuden ja hiilinielujen kannalta tärkeä lisätä kuolleen puun määrää.

On hyvä, että suunnitelmassa on tunnistettu sekä suojelualueiden merkitys sekä heikentyneiden elinympäristöjen ennallistamisen tärkeys luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi kuumenevassa ilmastossa. Toimenpiteissä olisi kuitenkin tärkeä panostaa suojeluverkoston laajuuteen ja kattavuuteen sekä määrärahojen riittävyyteen, sillä monimuotoisuuden heikkeneminen jatkuu yhä ja ilmaston kuumeneminen kiihdyttävät lajikatoa.

Luonnonsuojeluliiton mielestä keskeinen puute liittyy toimenpiteeseen 12.5: Parannetaan eri hallinnonalojen luonnon monimuotoisuutta koskevien sopeutumistoimenpiteiden politiikkajohdonmukaisuutta. Kuluvalle hallituskaudella valtioneuvosto on ollut liian passiivinen luonnonsuojelun ja ennallistamisen edistämiseksi, kun otetaan huomioon lajikadon ja kuumenemisen eteneminen. Valtion viimeisten vanhojen metsien hakkuukielto ja suojelu sekä Evon kansallispuiston perustaminen olisivat kiireellisiä toimia, joilla nykyistä luonnonsuojelualueverkostoa tulisi vahvistaa.

Toimenpiteet 10.1, 11.1, 11.2 & 11.3 ovat keskeisiä sillä ilmaston kuumenemisen myötä metsiin, maaperään ja vesistöön kohdistuvat vaikutukset ja stressitekijät lisääntyvät, jolloin erityisesti

vesistöjen suojeluun tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota. Toimenpiteen 11.2 osalta olisi hyvä selvittää mitä "metsien terveyslannoitukset" ovat? On tärkeää varmistaa että sopeutumisella ei aiheuteta haitallisia luonto- tai vesistövaikutuksia. Koskien toimenpidettä 11.1 jalostetun metsänviljelyaineiston sijaan voisimme soveltaa metsäekologista tietoa ilmastonmuutoksen tunnettuja riskejä vastaan. Tämä tarkoittaa muun muassa usean puulajin käyttöä, jatkuvapeitteisen metsänhoidon käyttöä ja talousmetsien luonnonhoitoon panostamista.

Kiitämme erityisesti luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi kohdennettuja toimenpiteitä 12.1, 12.2, 12.3, 12.4 ja 12.5 -on tärkeää että näille varmistetaan riittävä rahoitus ja resurssit, joista pidetään kiinni yli hallituskausien.

On hyvä, että suunnitelmassa pyritään aktiivisesti edistämään luontopohjaisten ratkaisujen toimeenpanoa ja valtavirtaistamista sekä luonnonvara-aloilla että rakennetussa ympäristössä 13.1-13.2. Ratkaisujen merkitys on keskeinen luonnonmukaisen resilienssin ja monimuotoisuuden tukemiseksi muuttuvassa ilmastossa.

9. Näkemyksenne teemasta 'Terveysten suojelu ja edistäminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Eryteisesti lähiluonnon monimuotoisuuden ja riittävien viheralueiden avulla voidaan edistää ilmastokestävyyttä sekä terveyttä tukevaa maaperän mikrobistoa. Lähiluonnolla on myös myönteinen vaikutus yleiseen hyvinvointiin lisäten arkiliikuntaa, luonnon elvyttävää vaikuttamista ja asuinympäristön viihtyisyyttä. Suunnitelmassa huomioidaan helteiden vaikutukset väestöön, mutta ilmastokriisin vaikutuksia mielenterveydelle ei käsitellä, mikä on selvä puute. Yllä mainitut osa-alueet tulisi huomioida suunnitelmassa.

10. Näkemyksenne teemasta 'Kulttuuriperinnön ja –ympäristön suojelu' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Ilmaston kuumeneminen uhkaa näkyvimmin suomalaista kulttuuriympäristöä ja luontomatkailua talvien muutoksen myötä, mutta myös metsiemme lajiston köyhtyminen ja virkistystoiminta (esim. marjastus, sienestys) voi heikentyä ilman riittäviä hillintä- ja sopeutumistoimia. Erytisen haavoittuva on pohjoisen saamelaiskulttuuri ja luonto myös muiden kuin ilmastonmuutokseen liittyvien paineiden vuoksi. On hyvä että suunnitelmassa on huomioitu eri ryhmien osallistuminen ja kuuleminen (Toimenpide 15.3), mutta tämän tulee koskea myös erityisesti haavoittuvia vähemmistöjä sekä painopiste tulee olla aktiivisessa toimissa (15.1) ja siten että kulttuuriperintöön ja ympäristöön kohdistuvia uhkia (lajikato, maaperän ja vesistöjen pilaantuminen/heikentyminen) pyritään ehkäisemään torjumalla aktiivisesti ilmastonmuutosta sekä luonnonvarojen liikakäyttöä.

11. Näkemyksenne teemasta 'Alue- ja kuntatason ilmastoriskien hallinta' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

On tärkeää, että kunnilla ja maakunnilla on käytössään soveltuvaa tietoa erityisesti strategisen sopeutumisen edistämiseksi. Maankäytön suunnittelu on keskeinen työkalu sopeutumisen ja hillinnän edistämiseksi ja tietoisuus ilmaston kuumenemisen ja luontovaikutuksien synergioista on tärkeää tuoda esiin riittävän varhaisessa vaiheessa osallistuvien tahojen kesken. Laadittavassa ohjeistuksessa 16.1-16.3 on tärkeää huomioida kokonaisheikentämättömyyden periaate (Do No Significant Harm) sekä synergiat hillintätöihin kaikissa hankkeissa ja suunnitelmissa. On tärkeää että ilmastoriskien hallinnan ja ympäristönsuojelun parantamiseksi rahoituksen hankkimista tuetaan ja järjestetään koulutusta (toimenpide 17.2 ja 18.1-18.3). Erityisesti tulee pyrkiä siihen että toimenpide 17.1: "Selvitetään mahdollisuutta vahvistaa ilmastolakiin sisältyviä velvoitteita kunnille koskien ilmastomuutokseen sopeutumista" toteutuisi. Mikäli sopeutumistoimet jäävät vapaaehtoiseksi, on vaara että ne jäävät tekemättä, ilmastoriskien aiheuttamat kustannukset kasvavat, mikä heikentää sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja erityisesti haavoittuvien ryhmien asemaa.

12. Näkemyksenne teemasta 'Tietopohjan vahvistaminen ja tiedon jalkauttaminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Ilmaston kuumenemiseen sopeutumisen synergioihin ja vaikutussuhteisiin liittyvään tietoa tarvitaan lisää ymmärrettävässä muodossa, jotta erilaisten toimenpiteiden vaikuttavuutta, toimeenpanon hyväksyttävyyttä sekä osallisuutta edistetään. Tässä erityisesti eri hallinnon alan virkamiehillä sekä päättäjillä on tärkeä rooli. Ilmaston kuumeneminen on myös oikeudenmukaisuus kysymys, jolloin tietopohjaa tulee vahvistaa vaikutuksien ja toimien kohdentumisesta haavoittuvimpiin ihmisryhmiin sekä elinympäristöihin myös pidemmällä aikajänteellä.

On hyvä että suunnitelmassa on esitettyä toimenpide 19.4 "Kehitetään menetelmiä sopeutumistoimien kustannustehokkuuden, - vaikuttavuuden ja oikeudenmukaisuuden arviointiin", jotta vaikutuksia sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen voidaan tuoda esiin. Lisäksi näemme että toimenpide 19.7 tukee oikeudenmukaisuuden ja vaikuttavuuden käytännön toteutumista kun ilmastomuutoksen seurauksista ja sopeutumistoimista on saatavilla asiantuntija tukea/neuvontaa.

13. Näkemyksenne teemasta 'Viestintä ja vuorovaikutus' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Viestinnässä tulisi vahvistaa ymmärrystä eri toimien ja strategioiden keskinäisistä synergioista ja ristiriidoista (ilmaston kuumeneminen, luonnon monimuotoisuus ja metsät), jotka ovat toimeenpanon vaikuttavuuden kannalta keskeisiä ja taloudellisista menetyksistä mikäli sopeutumistoimia ja luonnon monimuotoisuutta tukevia toimia ei tehdä.

14. Näkemyksenne teemasta 'Kansainvälinen yhteistyö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Ilmaston kuumenemiseen sopeutumisen edistäminen haavoittuvimmissa maissa on tärkeä ihmisoikeusperustaisen, kansainvälisen yhteistyön sekä globaalin vastuun näkökulmista. Pitkäjänteisellä ja suunnitelmallisella ilmastorahoituksella voidaan edistää kestävää luonnonvarojen hallintaa, ruokaturvaa sekä riskienhallintaa, joka lisää kansainvälistä vakautta ja turvallisuutta sekä

ehkäisee siten vahingollisten heijastevaikutuksien syntymistä. Ilmaston kuumentamiseen sopeutuminen voi tukea myös hillintätoimien käyttöönottoa.

Toistaiseksi Suomi ei ole kantanut riittävää globaalia vastuutaan kehittyvien maiden ilmatorahoituksesta. Erityisesti sopeutumisrahoitus ja toimet luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ovat olleet heikkoja. Luonnonsuojeluliiton mielestä kansainvälistä ilmatorahoitusta ja monimuotoisuusrahoitusta tulee nostaa merkittävästi. Se kannattaa toimenpidettä 21.1.

15. Näkemyksenne teemasta 'Sopeutumisen seuranta ja arviointi' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Luonnonvarojen käyttöön liittyen on olemassa jo paljon tutkimustietoa, jonka perusteella voidaan tunnistaa keskeiset sopeutumistoimet ja perustaa systemaattinen seuranta- ja raportointijärjestelmä. Huolimatta siitä, että kaikkia tekijöitä ei voida poissulkea tai arvioida niiden vaikuttavuutta, on tärkeä kannustaa toimien tekemiseen ja sopeutumishyötyjen tunnistamiseen. Tämän vuoksi on tärkeää että sopeutumistoimien toimeenpanon seuranta ja raportointi on jatkuvaa ja mahdollisimman läpinäkyvää ja toimien riittävyttä arvioidaan ilmastovuosikertomuksen sekä YK:lle ja EU:lle toimitettavien raporttien yhteydessä (24.2) on hyvä että huomiota on kiinnitetty alueelliseen seurantaan (toimenpide 24.4), sillä se tukee myös hyvien esimerkkien/käytäntöjen tunnistamista ja jakamista sekä mahdollistaa muutoksen havainnointia.

16. Näkemyksenne luvun 2.5.13 lisäselvitystä vaativista toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Suomen luonnonsuojeluliiton mielestä Arktisen alueen ja saamelaisten sopeutusohjelma on tärkeä kehityskohde alueen useiden haavoittuvuuksien vuoksi sekä oikeudenmukaisuus näkökulman vahvistamiseksi.

Yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyön vahvistaminen on perusteltua resurssoinnin näkökulmasta ja tietokannan parantamiseksi. Näin voidaan lisätä myös toimien vaikuttavuutta.

Järjestöjen osallistaminen ja toimijoiden kouluttaminen on tärkeää, sillä paljon ympäristönsuojeluun ja sopeutumiseen sekä varautumiseen liittyvää työtä tehdään vapaaehtoisvoimin.

17. Miten arvioisitte suunnitelman toimenpiteiden vastuuttamista? Mahdolliset toimenpidekohtaiset ehdotuksenne toteuttajien lisäämiseksi tai poistamiseksi?

-

18. Millaisena näette oman organisaationne tai edustamanne tahon roolin sopeutumissuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamisessa?

Suomen luonnonsuojeluliiton oma työ luonnon edunvalvoja tukee keskeisesti tässä suunnitelmassa esitettyjä toimenpiteitä ja tavoitteita, joista keskeisimpiä on luonnon monimuotoisuuden

turvaaminen, ympäristönsuojelun ja kestävämmän elämäntavan edistäminen muuttuvassa ilmastossa.

19. Tarkemmat huomiot vaikutustenarvioinnista (Luku 2.6)

-

20. Muut huomiot suunnitelmaluonnoksesta.

-

Tikkakoski Päivi
Suomen luonnonsuojeluliitto ry